

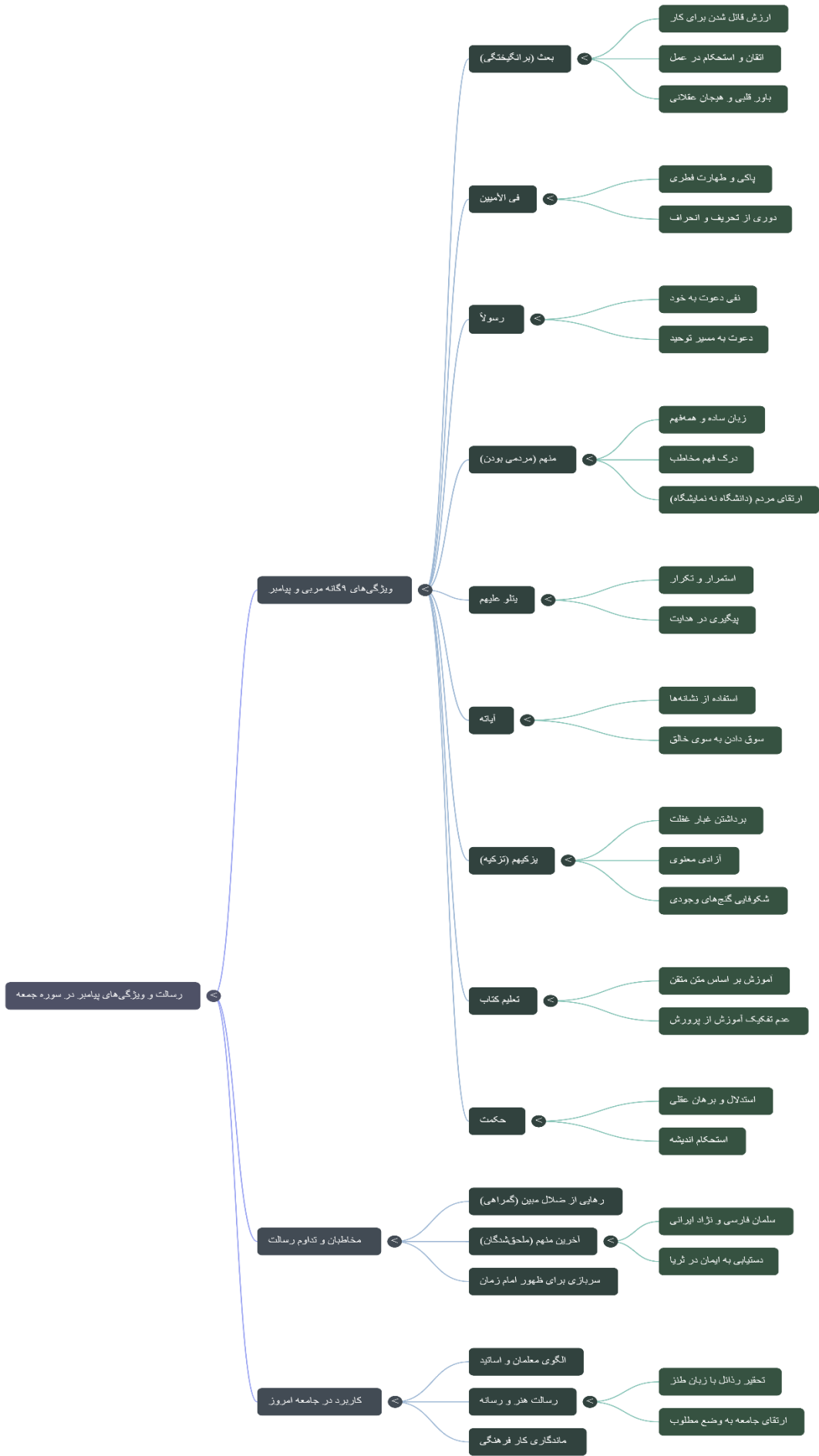
بسم الله الرحمن الرحيم

دوره تفسیر المیزان ۳

سوره مبارکه جمعه ۲

مدرس دوره: دکتر سید محمد صالح هاشمی

گلپایگانی

درس دوم: سوره مبارکه جمعه ۲

چکیده

بر اساس آموزه‌های سوره جمعه، رسالت پیامبر اسلام (ص) فراتر از یک وظیفه اداری، بر پایه «بعثت» یا برانگیختگی درونی بنا شده است. این نوشتار ۹ ویژگی کلیدی برای موفقیت در مسیر هدایت و تربیت انسان‌ها برمی‌شمارد که شامل برانگیختگی با تمام وجود، حفظ طهارت فطری (امیت)، دعوت به حقیقت (رسالت)، هم‌زبانی با مردم، استمرار در تلاوت، تبیین نشانه‌های الهی، تزکیه نفس، تعلیم بر اساس متن متقن (کتاب) و بهره‌گیری از عقلانیت (حکمت) است. همچنین، این تحلیل بر ضرورت تبدیل نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای از «نمایشگاه وضع موجود» به «دانشگاه وضع مطلوب» تأکید می‌ورزد و در نهایت به نقش اقوام دیگر (به ویژه ایرانیان) در استمرار این مسیر علمی و معنوی اشاره می‌کند.

ویژگی‌های نه‌گانه مدل نبوی در کار فرهنگی و تربیتی

برای اینکه یک فعالیت فرهنگی یا تربیتی ماندگار، عمیق و اثرگذار باشد، باید دارای ویژگی‌های رسالتی باشد. در غیر این صورت، تلاش‌ها سطحی و زودگذر خواهد بود.

۱. بعثت (برانگیختگی درونی)

کار پیامبری با «بعثت» آغاز می‌شود. این به معنای اعتقاد قلبی و حضور تمام‌عیار در انجام وظیفه است.

- **تفاوت با وظیفه کارمندی:** در کارمندی، فرد تنها به دنبال انجام رفع تکلیف است، اما در بعثت، تمام سلول‌های وجودی فرد برای رساندن پیام به مخاطب بسیج می‌شود.
- **استحکام در عمل:** طبق سیره نبوی، کار باید «متقن» و محکم انجام شود. حتی در کارهای ساده‌ای مانند چیدن سنگ قبر، پیامبر(ص) بر محکم‌کاری تأکید داشتند؛ چرا که خداوند کار مستحکم و حکیمانه را دوست دارد.

۲. امیت (طهارت و سلامت فطری)

«امی بودن» در این تحلیل به دو معناست:

- **درس ناخوانده بودن:** پیامبر(ص) در میان مردمی مبعوث شد که تحصیلات رسمی نداشتند اما دارای سادگی و صراحت بودند.
- **پاکی مادری:** امی به معنای دست نخوردگی و سلامت فطرت است. پیامبر(ص) در محیطی مبعوث شد که اگرچه در جهالت بودند، اما دینشان (آیین حنیف ابراهیمی) نسبت به ادیان تحریف شده یهودیت و مسیحیت آن زمان، به فطرت نزدیکتر و از تحریف دورتر بود.

۳. رسالت (دعوت به مقصد، نه به خود)

یک مربی یا معلم واقعی، «رسول» است؛ یعنی پیام‌رسان است و مردم را به سمت هدف و هدایت رهنمون می‌شود، نه به سمت شخص خودش. اگر کسی دین را دستاویزی برای مریدپروری قرار دهد، از مسیر هدایت خارج شده است.

۴. مِنْهَمْ (مردمی بودن و سادگی کلام)

از الطاف الهی بر پیامبران این است که عمیق‌ترین مطالب را به ساده‌ترین زبان بیان می‌کردند.

- **زبان فهم مشترک:** مبلغ و معلم موظف است طوری سخن بگوید که توده مردم بفهمند.
- **نقد پیچیده‌گویی بی‌محتوا:** علمی بودن به معنای استفاده از اصطلاحات دشوار و بیگانه نیست؛ بلکه کمال هنر در بیان معارف عمیق با زبان روان است (مانند شیوه بیان امام خمینی).

۵. تلاوت (استمرار و پیگیری)

هدایت نیازمند تکرار، انسجام و پیگیری مستمر است. یک بخشنامه یا ابلاغیه ساده برای تحول درونی کافی نیست. کار تربیتی باید «آهسته و پیوسته» و با سوز درونی دنبال شود.

۶. آرائه آیات (نشانه‌شناسی)

وظیفه مربی این است که مخاطب را از «آینه» به «صاحب تصویر» منتقل کند. هر پدیده در جهان باید به عنوان یک نشانه (آیه) برای شناخت خالق (ملک، قدوس، عزیز و حکیم) معرفی شود.

۷. تزکیه (برداشتن غبارهای فطرت)

تزکیه به معنای زدودن خاک غفلت، طبیعت و حیوانیت از روی گوهر فطرت است.

- **آزادی معنوی:** بزرگترین کار پیامبران ایجاد آزادی معنوی بود. آزادی‌های اجتماعی تنها بستری برای رسیدن به این هدف بزرگ (توحید و حرکت به سمت بی‌نهایت) هستند.
- **شرط تزکیه دیگران:** مربی باید خود در مسیر تزکیه باشد تا بتواند دیگران را رشد دهد.

۸. تعلیم کتاب (آموزش مبتنی بر متن)

کار تربیتی نباید صرفاً بر اساس سلیقه شخصی یا فعالیت‌های جنبی (مانند اردو و کوه) باشد. تربیت باید بر پایه یک متن محکم و محتوای علمی متقن (کتاب) استوار گردد.

۹. حکمت (استحکام عقلی)

مربی باید اهل استدلال و برهان باشد. نگاه عقلی و منطقی به جهان، فکر را برای دریافت حقایق آماده می‌کند.

رسالت رسانه و هنر: از نمایشگاه تا دانشگاه

در این تحلیل، نقد جدی به عملکرد نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای (از جمله صدا و سیما) وارد شده است:

نوع رویکرد	ویژگی‌ها	هدف
رویکرد نمایشگاهی	بازتاب هر آنچه در جامعه هست (خوب و بد) به بهانه ذائقه مردم.	افزایش بیننده به هر قیمت و درجا زدن در وضع موجود.
رویکرد نمایشگاهی	استفاده از زبان مردم و ابزار هنر برای ارتقای سطح جامعه.	حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب.

- **نقش هنر و طنز:** هنر نباید به لودگی یا مسخره کردن افراد سقوط کند. هنر متعالی (قدسی) از طنز برای تخریب «رذایل» و رفتارهای زشت استفاده می‌کند تا سطح فرهنگ جامعه را بالا ببرد.

استمرار رسالت و نقش ایرانیان

آیه مورد بحث به گروه دیگری اشاره دارد که بعدها به این مسیر ملحق می‌شوند («و آخرین منبهم لما یلحقوا بهم»).

- **شان نزول:** طبق روایت، پیامبر (ص) با اشاره به سلمان فارسی، این گروه را افرادی از نژاد او معرفی کردند.
- **ویژگی این گروه:** این افراد حتی اگر دانش در ثریا (دورترین نقاط) باشد، به آن دست می‌یابند. این نشان‌دهنده ظرفیت علمی و ایمانی برای استمرار راه پیامبر در دوران‌های بعد و زمینه‌سازی برای ظهور است.

نتیجه‌گیری

مسیر هدایت و تربیت انسان‌ها مستلزم تبعیت از اصول «بعثت نبوی» است. این مسیر نه با ابزارهای بخشنامه‌ای، بلکه با برانگیختگی درونی، زبان توده فهم، تزکیه نفس و تکیه بر حکمت و کتاب میسر می‌شود. هدف نهایی این حرکت، رها کردن فطرت بشری از گرد و غبار جهل و فراهم آوردن مسیری برای ظهور انسان کامل است.